

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 3(26)

Київ
ДП "Видавничий дім "Персонал"
2010

УДК 330-339;321.7;159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М58

Редакційна колегія

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Саввич І. Г., канд. філол. наук — відповідальний редактор

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Пила В. І., д-р екон. наук, проф., Радзівеський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф.

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Гончаренко О. М., д-р іст. наук, Піляєв І. С., д-р політ. наук, Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 6 від 30 червня 2010 р.)

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., канд. юрид. наук, проф., Бородин І. Л., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Подоляка А. М., д-р юрид. наук, Юлдашев О. Х., д-р юрид. наук

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: В. Б. Захожай (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001 — Вип. 3(26). — К. : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2010. — 280 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з економічних і психологічних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/6 від 14 червня 2007 р.).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2010
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2010

Багдасарян А. А. Державне управління в інформаційній сфері України	148
---	-----

Кєсковскі Златко Владімір Теоретичні засади інформаційного забезпечення системи державного управління Болгарії.....	155
---	-----

Рогач З. І. Безпритульні і безоглядні “діти вулиці” як проблема сучасного управлінського суспільства	160
--	-----

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Александров Ю. В., Пономаренко Є. В. Кримінальна відповідальність за зґвалтування: історичний аспект та перспективи.....	166
---	-----

Каралкіна К. В. Правові наслідки встановлення всиновлення	170
---	-----

Медвідь Я. Ф. Відповідальність за правопорушення у сфері страхової діяльності.....	174
---	-----

Котеньова О. В. Практика застосування ліцензійного договору як засобу охорони використання знаків для товарів та послуг у сфері господарювання	179
---	-----

Мурашкіна Т. А. Інформація у законотворчому процесі та її основні різновиди.....	184
---	-----

Пудлик М. В. Роль засобів масової інформації як одного з чинників профілактики протиправної поведінки неповнолітніх.....	190
--	-----

Сосновська Г. І. Види та організаційна (організаційно-правова) форма підприємств	196
---	-----

Кузнецова Х. Є. Характеристика комерційної таємниці як інституту права.....	201
--	-----

Харебава Л. Д. Юридичне значення рішень Європейської комісії “За демократію через право”	209
---	-----

Акифі Берат Ариф Концепція “майна” в міжнародному праві та застосування принципу автономності поняття	214
--	-----

Даник А. Ю. Мирні засоби розв’язання міжнародно-правових конфліктів.....	218
---	-----

Беседа С. М. Створення сучасної нормативно-правової бази протистояння загрозам тероризму в Україні.....	223
--	-----

Арнаутов П. І. Тенденції розвитку національного законодавства у сфері забезпечення принципу верховенства конституції.....	228
---	-----

Кирієнко С. С. Досконале законодавство про адміністративне судочинство як передумова високої правової культури громадян.....	233
--	-----

Ткаліч А. О. Конституційний Суд України в системі захисту прав людини і громадянина	238
--	-----

Лєсник М. В. Правова держава і соціальна держава: теоретико-правові проблеми взаємодії.....	242
--	-----

Корчемний О. К. Деякі проблеми захисту цивільних прав у договірних зобов’язаннях.....	248
--	-----

Терніков Є. І. Свобода договору та її обмеження в цивільному праві України	254
---	-----

Павленко А. В. Методи психологічного впливу в правоохоронній діяльності: можливості та межі застосування.....	259
--	-----

Якименко Ю. С. Роль викладача та особливості викладання курсу зобов’язального права у вищих навчальних закладах.....	262
--	-----

Якименко А. С. Правова природа творчості: поняття, види, актуальні питання	267
---	-----

Скіцан О. С. Державне управління в окремих сферах суспільного розвитку	273
---	-----

Відомості про авторів	
------------------------------------	--

МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: МОЖЛИВОСТІ ТА МЕЖІ ЗАСТОСУВАННЯ

Наукові праці МАУП, 2010, вип. 3(26), с. 259–261

Психологічний вплив — один з інструментів працівників правоохоронних органів в отриманні достовірних свідчень, з'ясуванні істини та запобіганні злочинності. Професійне його використання є запорукою успішної діяльності юристів та досягнення поставлених перед ними цілей. Також слід пам'ятати про межі та етичні норми його застосування, оскільки дані, отримані законним шляхом, можуть слугувати обвинуваченню.

У діяльності правоохоронних органів, виходячи зі специфіки їх роботи та поставлених цілей, так чи інакше закладена потреба в психологічному впливі, який впроваджується задля розкриття злочинів, забезпеченні громадського порядку та профілактики злочинної діяльності. Працівники правоохоронних органів постійно перебувають у контакті зі звинуваченими, потерпілими, свідками, слідчими, експертами. Саме ефективність застосування психологічного впливу є запорукою очікуваних позитивних результатів.

Тому доцільно буде спочатку з'ясувати поняття психологічного впливу. Згідно з Порядком застосування методів психологічного впливу, який розроблено відповідно до Основ законодавства України про охорону здоров'я, Законів України “Про психіатричну допомогу”, “Про соціальні послуги”, психологічний вплив є застосуванням спрямованих дій на психіку людини, усвідомленого або неусвідомленого характеру за допомогою переконання, психологічного переформування або сугестії для формування певної системи уявлень, дій та відносин, які суб'єктивно сприймаються особою як особисто належні.

Метою психологічного впливу є виховання чи перевиховання особистості, стимулювання її до законослухняної поведінки, мотивування будь-якої особи до відкритості та щирості при свідченні і т. п. Психологічний вплив на окремих осіб у процесі розслідування кримінальної справи пок-

ликаний блокувати чи зменшувати протидію тих людей, які свідомо викривлюють чи приховують істину.

Отже, можна зазначити, що психологічний вплив являє собою сукупність психологічних методів, які застосовуються в діяльності працівників правоохоронних органів, а процес вибору конкретного методу є саме механізм психологічного впливу.

У сучасній літературі багато науковців приділяють увагу проблемі здійснення психологічного впливу, зокрема такі, як В. Г. Андросюк, О. М. Корнєв, В. А. Коновалова, І. Є. Биховський, Н. Є. Милородова, Л. М. Балобанова та ін.

Розглянемо деякі з методів психологічного впливу, запропоновані науковцями. Так, наприклад, В. В. Бедь стверджує, що складним, але дієвим є метод переконання як спосіб словесного впливу, який включає в себе систему доведень, побудованих на законах логіки. Успішне переконання веде до прийняття і наступного включення нових аргументів у систему поглядів, яка склалася у правопорушника, до певної трансформації світогляду в цілому й оцінки конкретної ситуації, зміни мотиваційної основи поведінки. Переконання ґрунтується на усвідомленому прийнятті людиною висловлюваних юристом ідей, на їх аналізі й оцінці. При цьому висновок може бути зроблений як самостійно, так і слідом за тим, хто переконує. Процес переконання вимагає іноді великих часових затрат і використання різно-

манітних можливостей та елементів ораторського мистецтва [2, 43].

Механізм переконання спрямований безпосередньо на мислення людей, їхні знання й досвід. Використовуючи цей механізм, можна викликати у правопорушника не лише розуміння ситуації і висунутих доведень, а й готовності діяти відповідно до цього розуміння.

Одним з психологічних методів впливу на особистість правопорушника є метод рефлексії. Рефлексія — це процес самопізнання суб'єктом внутрішніх психічних актів і станів. У соціальній психології рефлексія виступає у формі усвідомлення дійовою особою того, як вона сприймається й оцінюється іншими людьми. Метод рефлексії, як зазначають В. Л. Васільєв, І. І. Амінов, В. О. Коновалова, В. В. Бедь, в юридичній психології базується саме на з'ясуванні, як правопорушник знає і розуміє юридичного працівника, його особистісні особливості, емоційні реакції і пов'язані з пізнанням уявлення.

Вплив на правопорушника за допомогою методу рефлексії може здійснюватися різними шляхами. Наприклад, поведінкою правопорушника можна керувати за допомогою маскування дій, яке проводиться з метою надання цій особі лише певної інформації, а також створенням обманної загрози. В останньому випадку працівник правоохоронних органів проявляє активність, проводить опитування людей, неодноразові огляди одних і тих самих об'єктів, ставки віч-на-віч одних й тих самих осіб. Правопорушник, сприймаючи дії юридичного працівника і приймаючи уявну загрозу як реальну, змінює свою поведінку в необхідному для юриста напрямі [2, 46].

Досить важливим у правоохоронній діяльності є метод навіювання. Навіювання — це цілеспрямований, неаргументований вплив однієї людини на іншу чи групу людей. При навіюванні відбувається некритичне сприйняття інформації, чужого погляду чи позиції, прийняття її як своєї власної. Навіювання як метод психологічного впливу на особистість розраховане на придушення волі людини, підпорядкування її вимогам особи, що здійснює навіювання. При доведенні до відома правопорушника працівником правоохоронних органів інформації щодо життєдіяльності першого, у нього складається враження про повну інформованість другого (наприклад, слідчого про деталі взаємовідносин правопорушника з його співучасниками, деякі нюанси про його роботу чи захоплення і т. п.) [1, 58].

Серед методів психологічного впливу на особистість слід назвати метод прикладу. Сутність цього методу полягає в тому, що в процесі виховної роботи відтворюються дії, прийоми, манери, правила поведінки в спілкуванні. Методом прикладу юрист передає своє ставлення до об'єктів, явищ життя, до діяльності, до інших людей через власну роботу, дію і поведінку. В юридичній психології за допомогою методу прикладу можна викликати критичне ставлення до правопорушника, потерпілого, свідка, до себе за рахунок зіставлення конкретних дій, вчинків і висловлювань тієї особи, яка здійснює вплив, зі своїми власними. Особливу важливість даний метод набуває в роботі з неповнолітніми і тими правопорушниками, які вперше порушили закон [2, 45].

Призначення психологічного впливу О. М. Корнев реалізує через такі функції:

1. Інформаційна — будь-який психологічний вплив передбачає передачу та засвоєння інформації, яка вкрай потрібна всім учасникам взаємодії.
2. Емоційна — здійснення впливу задля появи певних емоцій або посилення дії інформації шляхом її емоційного супроводження.
3. Сприймання та розуміння — в процесі впливу відбувається розуміння побажань, які висловлює суб'єкт та можливості певних змін з боку об'єкта.
4. Регулююча — за допомогою (і в результаті) впливу змінюється не тільки внутрішній, а й зовнішній світ об'єкта впливу.
5. Координація та кооперування — за допомогою впливу узгоджується спільна діяльність об'єкта та суб'єкта взаємодії [10].

На думку М. П. Хайдукова, існують такі форми психологічного впливу:

- насильства, якщо воно суперечить волі та бажанню особи і спрямоване на обмеження її прав, волевиявлення поведінки, самостійності в прийнятті рішень;
- погодження, якщо воно не суперечить потребам та волі об'єкта, навіть коли обмежуються його права та свободи щодо вибору поведінки;
- припустимо-правомірна, якщо вплив не узгоджується з волею та потребами особи, але не обмежує вибору її поведінки [10].

Але слід пам'ятати, що правомірність впливу визначається законом, а прийоми та засоби впливу не повинні порушувати права та свободи громадян, на яких цей вплив поширюється. Це і є межами здійснення психологічного впливу.

Якщо впровадження психологічного впливу здійснюється негідними, протиправними методами — це призводить до морально-психологічних негативних зрушень у структурі особистості працівника правоохоронних органів, ставить його на один рівень зі злочинцем, який не обмежений ні законом, ні моральними принципами.

При виникненні протиріччя між окремими цінностями при здійсненні психологічного впливу можливе досягнення певного компромісу для досягнення певного результату.

Слід зазначити, що існує так званий психологічний захист, який складається з таких елементів:

- світоглядні — погляди, установки, переконання об'єкта впливу;
- мислительні — сумніви, недовіра, критичне мислення;
- вольові — негативізм, принциповість, мужність, страх;
- емоційні — антипатія, полохливість, гнів, горе, афект.

Отже, психологічний вплив треба розглядати як невід'ємну частину цілісного методу пізнання злочинності, яким є розслідування та розкриття злочину. Також слід пам'ятати, що в демократичному

суспільстві інформація, зібрана неправомірними засобами, не може слугувати обвинуваченню.

Таким чином, для успішної діяльності працівникам правоохоронних органів необхідно постійно вдосконалювати свої знання, вміння та навички психологічного впливу, бо саме завдяки досконалому володінню цими методами юрист може спонукати правопорушника, потерпілого чи свідка до надання достовірних свідчень із приводу обставин правопорушення, що є запорукою розкриття злочину.

Література

1. Аминов И. И. Психологический практикум для юристов: Учеб. пособие. М.: Изд-во "Экмос", 2001. — 144 с.
2. Бедь В. В. Юридична психологія: Навч. посіб. — Львів "Новий Світ — 2000", К.: "Каравела", 2010. — 375 с.
3. Васильев В. Л. Юридическая психология: Учеб. для вузов. — СПб., 2000. — 341 с.
4. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: Академічний курс. К.: Концерн "Вид. дім Ін Юре", 2004. — 424 с.
5. Юридична психологія та педагогіка. Науковий журнал. — <http://www.nbuv.gov.ua>

Розглянуто питання застосування психологічного впливу в правоохоронній діяльності. Досліджено функції психологічного впливу та захист від нього. Визначено межі застосування психологічного впливу.

Рассмотрены вопросы использования психологического влияния в правоохранительной деятельности. Исследованы функции психологического влияния и формы психологической защиты от него. Определены границы использования психологического влияния в правоохранительной деятельности.

The problems of using the psychological influence in law-enforcement activity. The possible functions of the psychological influence and the forms of protection from it are investigated. The limits of the psychological influence using in law-enforcement activity..

Надійшла 16 вересня 2010 р.